

Jutta Juomoja

KORRUPTIO EUROOPAN UNIONISSA

Tapausanalyysi komission toimista kartellitapauksissa

TIIVISTELMÄ

Jutta Juomoja: Korruptio Euroopan unionissa: Tapausanalyysi komission toimista kartellitapauksissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden kandidaattiohjelma, julkisoikeus
Huhtikuu 2024

Tutkimuksessa tarkastellaan komissiota Euroopan unionin kilpailulainsäädännön valvojana. Komissiolla on vastuu kartellien tutkinnasta, syyttämisestä sekä kartelliin osallistumisesta langetettavien rangaistuksien määräämisestä. Kuitenkin komission toimivalta perustuu hallinnollisten sanktioiden määräämiseen juridisesti sitovien sanktioiden sijaan. Tästä järjestelmästä onkin käyty aiemmin keskustelua, sillä osa on sitä mieltä, että kartelliin osallistuneille yrityksille tulisi voida langettaa juridisesti sitovia sanktioita, kun taas osa on sitä mieltä, että nykyinen järjestelmä on vallan kolmijako-opin vastainen. Tämän tutkimuksen ensisijainen tarkoitus on tulkita, mitä nykyisen kilpailulainsäädännön 101 (1) artiklan vastaisella markkinoille soveltumattomilla ja kielletyillä sopimuksilla tarkoitetaan. Tutkimus pyrkii myös selvittämään, mitä Euroopan unionin tasolla on tehtävissä rangaistukseen tällaiseen kiellettyynä pidettävään toimintaan osallistumisesta, ja onko nykyinen sääntely riittävää vai tulisiko lainsäädäntöä muuttaa.

Komissio on omassa puheessaan vuonna 2014 linjannut, että se pitää kartelliin osallistumista vakavimpana rikkomuksena Euroopan unionin kilpailulainsäädäntöä vastaan. Tämän vuoksi onkin mielenkiintoista paneutua siihen, millaisia keinoja komissiolla todellisuudessa on käytössään torjua kartellimuotoista toimintaa. Lisäksi on mielenkiintoista pohtia näiden käytettävissä olevien keinojen vaikuttavuutta estää yrityksiä osallistumasta kiellettyinä pidettäviin sopimuksiin.

Tutkimus on toteutettu oikeusdogmaattisena eli lainopillisena tutkimuksena. Tutkimuksessa tulkitaan voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä komission keinoja torjua sen vastaista toimintaa. Tutkimus pohjaa ennen kaikkea Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaan sekä komission antamiin tiedonantoihin koskien sakoista vapauttamista ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa sekä SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytäntesääntöjä.

Avainsanat: SEUT 101 artikla, kartelli, Euroopan unioni, komissio, korruptio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTETYÖSSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
 Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio:

Käyttötarkoitus: [Kuvaa tähän yksityiskohtaisesti, mihin tarkoitukseen ja miten tekoälyä on sovellettu opinnäytteeseen tutkielmaprosessin aikana.]

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: [Luettele tähän kaikki opinnäytteen vaiheet ja osiot, joissa tekoälyä on tutkielmaprosessin aikana käytetty.]

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista julkaisueettisten normien rikkomuksista.

SISÄLLYS

LÄHTEET	IV
Kirjallisuus ja artikkelit.....	IV
Virallislähteet	V
Oikeustapaukset	V
LYHENNELUETTELO.....	VI
1 JOHDANTO	1
1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen	1
1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus	2
1.3 Tutkimuksen rakenne	3
1.4 Metodi ja aineisto.....	3
2 MARKKINOILLE SOVELTUMATTOMAT JA KIELLETYT SOPIMUKSET.....	5
2.1 Kartellin käsitteen määrittely	5
2.2 Erilaiset kartellitoiminnan muodot.....	6
2.3 Yrityksen käsite sekä relevantit markkinat	9
3 KARTELLITOIMINNAN KONTROLLOINTI EU:N TASOLLA	12
3.1 Komission erilaiset keinot puuttua kartellimuotoiseen toimintaan.....	12
3.2 Komission tiedonanto sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa 2006/C 298/11	17
3.3 Komission tiedonanto SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä 2011/C 308/06.....	18
4 AIHEESEEN LIITTYVÄ OIKEUSKÄYTÄNTÖ	21
4.1 Asia T-77/92 Parker Pen v. komissio	21
4.2 Asia T-59/99 Ventouris v. komissio.....	23
4.3 Asia T-566/08 Total Raffinage Marketing v. komissio	25
4.4 Asia T-68/09 Soliver v. komissio	27
5 LOPUKSI	30
5.1 Johtopäätökset.....	30

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

- Beaton-Wells, Caron*: Anti-Cartel Enforcement in a Contemporary Age: Leniency Religion. Hart Studies in Competition Law. Bloomsbury Publishing Plc 2015, s. 4. [Viitattu 20.4.2024.]
- Borchardt, Klaus-Dieter*: EU:n oikeuden perusteet. Luxemburg, Euroopan unionin julkaisutoimisto 2016, s. 51–103. [Viitattu 3.2.2024.]
- Haukka, Sari*: Ajankohtaista eurooppaoikeutta. Kartellisakot ja niiden tuomioistuinkontrolli EU:ssa. Defensor Legis 2/2006. [Viitattu 16.2.2024.]
- Havu, Katri*: Tarjouskartellista aiheutuva vahinko ja hankintayksikön oikeus korvaukseen. Edilex 2010/36. [Viitattu 16.2.2024.]
- Hinloopen, J. – Onderstal, S. – Soetevent, A.*: Corporate Leniency Programs for Antitrust: Past, Present, and Future. Springer 2023, s. 2–3. [Viitattu 20.4.2024.]
- Hirvonen, Ari*: Mitkä metodit? Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki, 2011.
- Kanniainen, Vesa – Määttä, Kalle*: Kartellit teoriassa ja käytännössä. Edilex 2011, s. 70–71. [Viitattu 19.4.2024.]
- Raitio, Juha – Tuominen, Tomi*: Euroopan unionin oikeus. Helsinki, Alma Talent Verkkokirjahylly 2020. Toinen painos, s. 718–780. [Viitattu 16.2.2024.]
- Rodger, Barry – MacCulloch Angus*: Introduction to Competition Policy and Practice. Teoksessa Competition Law and Policy in the EU and UK. 6. painos. Routledge, Lontoo 2021. [Viitattu 3.2.2024.]
- Rodger, Barry – MacCulloch, Angus*: Enforcement of UK and EU Competition Prohibitions. Teoksessa Competition Law and Policy in the EU and UK. 6. painos. Routledge, Lontoo 2021. [Viitattu 3.2.2024.]
- Ruiz Calzado, Javier – de Stefano, Gianni*: Rights of Defence in Cartel Proceedings: Some Ideas for Manageable Improvements. Constitutionalizing the EU Judicial System: Essays in Honour of Pernilla Lindth 2012. [Viitattu 3.2.2024.]
- Senden, Linda*: Changes in the Relative Importance of Sources of Law – the Case of EU Soft Law. Teoksessa European Legal Method – in a Multi-Level EU Legal Order. DJØF Publishing 2012.
- Szarek-Mason, Patrycja*: The European Union’s Fight Against Corruption: The Evolving Policy Towards Member States and Candidate Countries. Cambridge University Press 2010. [Viitattu 21.3.2024.]
- Vesikallio, Kai*: Kartellisakot EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Helsinki Law Review 1/2016. [Viitattu 16.2.2014.]

Wikberg, Olli: Leniency v. kartellit. Kilpailuoikeudellinen ja -poliittinen tutkimus kartellien vastaisesta toiminnasta Euroopan unionissa. Helsinki, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2009. [Viitattu 21.2.2014.]

Wikberg, Olli: Johdatus kilpailuoikeuteen. Helsinki, Alma Talent Verkkokirjahylly 2011. [Viitattu 20.3.2024.]

Virallislähteet

Euroopan komissio: Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta. 97/C 372/03. 9.12.1997.

Euroopan komissio: Komission tiedonanto sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa. 2006/C 298/11. 8.12.2006.

Euroopan komissio: Komission tiedonanto SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä. 2011/C 308/06. 20.10.2011.

Euroopan komissio: Fighting against cartels: A priority for the present and for the future. 3.4.2014.

Euroopan neuvosto: Euroopan ihmisoikeussopimus.

Euroopan unionin virallinen lehti: Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto.

Euroopan unionin virallinen lehti: Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto.

Oikeustapaukset

Asia T-77/92 Parker Pen Ltd v. komissio, tuomio 14.7.1994.

Asia T-59/99 Ventouris v. komissio, tuomio 11.12.2003.

Asia T-566/08 Total Ragginage Marketing v. komissio, tuomio 13.9.2013.

Asia T-68/09 Soliver v. komissio, tuomio 10.10.2014.

LYHENNELUETTELO

SEUT Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus

SEU Euroopan unionista tehty sopimus

EIS Euroopan ihmisoikeussopimus

EU Euroopan unioni

EUT Euroopan unionin tuomioistuin

EUYT Euroopan unionin yleinen tuomioistuin

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen

Euroopan unionin (EU) kilpailuoikeudellinen kehitys sai alkunsa Pariisin sopimuksesta 1951 sekä sen mukanaan tuomasta ensimmäisestä säännöstelystä koskien kilpailuoikeutta.¹ Pariisin sopimus kehittyi Euroopan hiili- ja teräsyhteisöksi (EHTY), ja merkittävät kilpailulainsäädännölliset artikkelit esitettiin myöhemmin Rooman sopimuksessa vuonna 1957, josta seurasi edelleen Euroopan talousyhteisön synty (EY).²

Nykyinen Euroopan unioni (EU) muodostui Euroopan talousyhteisön pohjalle. EU:ssa allekirjoitettiin vuonna 2009 Lissabonin sopimus, joka tarkensi edelleen kilpailulainsäädäntöä ja vahvisti unionin tavoitteita taata kaikille vapaat ja yhteiset markkinat.³ Kehitys on johtanut nykyiseen tilanteeseen, jossa EU:n perustamissopimus, sopimus Euroopan unionista (SEU), sekä sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) takaavat jäsenvaltioille ja niiden kansalaisille yhtäläiset oikeudet.

Tässä tutkimuksessa keskitytään ensisijaisesti EU:n kilpailulainsäädäntöön, erityisesti SEUT 101 (1) artiklaan, joka käsittää markkinoille soveltumattomat ja kielletyt sopimukset. Toisena tärkeänä säännöksenä tutkimus sivuaa SEU 3 (3) artiklaa, joka on osa Euroopan unionin perustamissopimusta, ja joka kattaa unionin takeen kaikille vapaista ja yhtäläisistä markkinoista. Lisäksi tutkimuksessa on otettu huomioon EU:n yleiset oikeusperiaatteet, erityisesti suhteellisuusperiaate sekä kuulemisperiaate.

Tässä tutkimuksessa lainopillisen metodin turvin tulkitaan ja systematisoidaan voimassa olevaa oikeutta. Aluksi selvitetään millaista käyttäytymistä SEUT 101 (1) artiklalla tarkoitetaan, ja myöhemmin paneudutaan Euroopan unionin keinoihin puuttua artiklan tarkoittamaan kiellettyyn markkina-käyttäytymiseen sekä markkinoille soveltumattomiin sopimuksiin.

Tutkimusaihe on relevantti, sillä Euroopan unioni kohtaa vuosittain suuren määrän korruptiota, joka vaikuttaa haitallisesti sen talouteen. Euroopan komission⁴ puheenjohtaja onkin puheessaan vuonna 2014 linjannut, että kartellien vastainen toiminta on, ja tulee olemaan, heidän suurin prioriteettinsa.⁵

¹ Rodger, B. – MacCulloch, A. 2021, s. 29.

² Ibid., s. 29.

³ Ibid., s. 30.

⁴ Jatkossa "komissio".

⁵ Almunia 2014.

”The fight against cartels is and will remain a priority for the European Commission and for the national competition authorities in the EU.”⁶

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan SEUT 101 artiklan ensimmäistä kohtaa, jossa määritellään sen tarkoittama kielletty markkinakäyttäytyminen seuraavasti

”Sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai josta seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- a) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
- b) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä tai investointeja;
- c) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
- d) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja kauppakumppaneita epäedulliseen asemaan asettavalla tavalla;
- e) joiden mukaan sopimusten syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.”⁷

Tutkimuksessa selvitetään, mitä edellä mainitun artiklan kuvaamilla sisämarkkinoille soveltumattomilla ja kielletyillä sopimuksilla tarkoitetaan, ja tämän avulla vastata tutkimuskysymyksiin, eli

1. Millaisia keinoja Euroopan unionilla on puuttua edellä mainitun SEUT 101 (1) artiklan tarkoittamaan kiellettyyn markkinatoimintaan, sekä
2. Ovatko nämä käytettävissä olevat keinot riittäviä, vai tulisiko EU:n täsmentää lainsäädäntöään tältä osin.

Tarkoituksena on neljän oikeustapauksen avulla tehdä katsaus EU:n kilpailulainsäädännön sääntelyn ja sen rikkomisesta aiheutuvien sanktioiden riittävyyteen. Kaikissa näissä tapauksissa on kyse SEUT 101 (1) art. tarkoittaman markkinoille kiellettyyn tai soveltumattomaan sopimukseen osallistumisesta.

⁶ Almunia 2014.

⁷ SEUT konsolidoitu toisinto 2016.

Tämän tutkimuksen kannalta olennaista näissä oikeustapauksissa on se, että kaikissa on kyse kartellimuotoiseen toimintaan osallistumisesta, ja kaikki niistä ovat päätyneet EU:n tuomioistuinten käsiteltäviksi, kantajien haastaessa komission päätöksellä heille asetetut sakkorangais-
tukset. Tutkimuksen kannalta ratkaisevaa on perehtyä siihen, miksi näissä oikeustapauksissa on päädytty erilaisiin ratkaisuihin koskien lopullisia tuomioita.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Jotta tutkimuksessa voidaan vastata kattavasti asettamiini tutkimuskysymyksiin, tulee tutkielman alussa määritellä tutkimuksen kannalta olennaisin käsite, kartelli. Kartelli on itsessään kompleksinen käsite ja voi esiintyä monessa eri muodossa. Tämän vuoksi tutkimuksen alussa paneudutaan erilaisiin kartellin esiintymisen muotoihin kattavasti. Nämä kartellin eri muodot esiintyvät myös tutkimukseen valitussa oikeuskäytännössä.

Kartellin käsitteen avaamisen jälkeen esitellään tämänhetkisiä keinoja, joita Euroopan unionilla, ja tarkemmin komissiolla on käytössään sekä ennaltaehkäisemään että rankaisemaan markkinoille kiellettyjä sekä soveltumattomia sopimuksia. Samaisessa osiossa nostetaan esiin myös muut tutkimuksen kannalta olennaiset käsitteet, jotka ovat komission käytössä olevat leniency-yhteistyö ja soft law -keinot. Molemmat käsitteet ovat olennainen osa EU:n kartellien vastaista toimintaa ja täten relevantteja nostaa esiin tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen loppuosa koostuu johtopäätöksistä. Johtopäätöksissä tehdään yhteenveto tutkimuksesta ja siinä esiin nousseista mahdollisista vastauksista asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Johtopäätöksissä avataan omaa tulkintaani tutkimuksen aiheesta sekä esitetään mahdollisia muutostarpeita EU:n lainsäädäntöä koskien.

1.4 Metodi ja aineisto

Tutkimusaiheeni oikeustieteellisen luonteen vuoksi olen valinnut metodikseni tälle tutkimukselle oikeusdogmaattisen eli lainopillisen metodin. Lainopillisen metodin mukaiselle tutkimukselle on olennaista tulkita ja systematisoida voimassa olevaa oikeutta.⁸ Tutkimukseni tavoitteena onkin tulkita SEUT 101 (1) artiklaa keskittyen siihen, mitä siinä määrättyllä kielletyllä markkinakäyttäytymisellä tarkoitetaan sekä systematisoida artiklan yhteyttä Euroopan unionin (EU) oikeuden oikeusperiaatteisiin, etenkin suhteellisuusperiaatteeseen sekä kuulemisperiaatteeseen. Kummatkin näistä oikeusperiaatteista nousevat esille tutkimukseen valituissa oikeustapauksissa.

⁸ Hirvonen 2011, s. 21.

Tärkeimpiä lähteitani tässä tutkimuksessa ovat Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, erityisesti sen 101 artikla, sekä komission tiedonanto sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa (2006/C 298/11) ja komission tiedonanto SEUT-sopimuksen 101 ja 102 mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä (2011/C 308/06).

Tämän lisäksi tutkimuksessa otetaan huomioon Euroopan unionin tuomioistuinten luoma oikeuskäytäntö ja EU:n oikeusperiaatteet.

Lainopillisen metodin mukaisessa tulkinnassa ja systematisoinnissa aion ensisijaisesti hyödyntää edellä mainitsemiani lähteitä, mutta otan tulkintani tueksi myös laajan kattauksen oikeuskirjallisuutta.

Tavoitteenani on tulkinnan ja systematisoinnin avulla valottaa vallitsevaa tilannetta EU:n kilpailulainsäädännön osalta ja pohtia EU:n keinoja varjella kaikille yhteisiä sisämarkkinoita sekä tasapainoista talouskasvua.

Tulkintaoppina olen valinnut käyttää teleologista eli tarkoitusperäopillista tulkintaa, sillä se palvelee oman tutkimukseni tarkoituksia parhaimmalla tavalla ja on myös yleisesti käytetty tulkintaoppi silloin, kun on tavoitteena tuottaa tutkimusta EU-oikeudellisesta aiheesta.⁹

Tarkoitusperäopillisen tulkinnan tavoitteena on selvittää tavoitteet, joita tarkastelun kohteena olevalla sääntelyllä pyritään edistämään. Omassa tutkimuksessani ensisijaista on siis selvittää, mitä SEUT 101 (1) pyritään edistämään. Tämän jälkeen on olennaista arvioida eri tulkintavaihtoehtojen tosiasialliset seuraukset. Tulkintavaihtoehtoista valitaan se, joka parhaiten edistää sääntelyn tavoitteita.¹⁰

Tarkoitusperäopillisessa tutkimuksessa on toisinaan erikseen eroteltu subjektiiviteleologinen tulkinta, jonka tarkoituksena on hakea lain tarkoitusta lainsäätäjän tahdosta, sekä objektiiviteleologinen tulkinta, jossa otetaan huomioon erilaiset oikeudelliset tarkoitusperät kokonaisvaltaisesti ja puolueettomasti.¹¹

Oman tutkimukseni tarkoitusperiä palvelee parhaimmalla tavalla perinteinen teleologinen tulkinta.

⁹ Ibid., s. 40.

¹⁰ Ibid., s. 40.

¹¹ Ibid., s. 40.

2 MARKKINOILLE SOVELTUMATTOMAT JA KIELLETYT SOPIMUKSET

2.1 Kartellin käsitteen määrittely

Aluksi on olennaista määritellä tutkimuksen kannalta olennaisin käsite. Markkinoille soveltumattomalla ja kielletyllä sopimuksella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kartellimuotoista toimintaa. Kartelli on sopimus, jolla keskenään kilpailevat yritykset luovat välilleen sopimuksen, jolla ne joko laskevat tuotantoon tietylle, ennakkoon sovitulle tasolle tai sopivat myyvänsä hyödykkeitään ennakkoon yhteiseksi sovitulla hinnalla. Tällaisen keskinäisen sopimuksen perimmäisenä tavoitteena on ansaita itselleen monopolivoittoja.¹² On kuitenkin syytä muistaa, ettei toiminta ole kartellikiellon alaista, mikäli yritys päättää toiminnastaan itsenäisesti, ilman kilpailijoiden vaikutusta.¹³

Jotta kartellit voisivat menestyä markkinoilla ja maksimoida voittonsa, tulee niiden täyttää tietyt kriteerit. Kriteerien täytyminen on olennainen osa kartellin kannattavuutta, sillä kartellit ovat luonnostaan hauraita, koska niiden luonteeseen kuuluu, että osalliset huijaavat toinen toistaan. Kartellin menestyksen edellytykset voidaan luetella seuraavasti

1. tuotteiden tulee muodostaa relevantit markkinat, joilla tulee olla riittävät esteet alalle tulemiseen, jotta mahdolliset uudet kilpailijat eivät voi heikentää kartellin hinnoittelua
2. jäsenillä tulee olla riittävän suuri osuus tuotteen tai palvelun markkinoista, jotta jäljelle jääneet kilpailijat eivät voi heikentää kartellin päätösten vaikutusta¹⁴
3. kartelliin osallistuvien tulee pystyä saavuttamaan sopimus kunkin yksittäisen kartelliyrityksen tuotantomääristä, sillä tuotanto on usein tärkeämpi muuttuja kuin hinta
4. kartellin tulee havaita sen jäsenten suorittaman yritykset huijata kartellia¹⁵, sillä yksi kartellin suurimmista uhkista on kartellistien toteuttama huijaaminen¹⁶
5. edellä mainitusta syystä kartellin tulee kyetä tehokkaisiin rangaistuksiin havaitessaan huijausyrityksiä
6. kartellin tulee selviytyä kaikesta yllä mainitusta ilman, että ulkopuoliset tahot havaitsevat sen toimintaa.¹⁷

¹² Wikberg 2009, s. 19.

¹³ Ibid., s. 20.

¹⁴ Ibid., s. 23.

¹⁵ Ibid., s. 24.

¹⁶ Ibid., s. 26.

¹⁷ Ibid., s. 24.

Komissio määrittelee oman käsityksensä kartellista käsitteenä sen antamassa tiedonannossa (2006/C 298/11) seuraavasti

”Kartellit ovat kahden tai useamman kilpailijan välisiä sopimuksia ja/tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden tarkoituksena on yhteensovittaa niiden kilpailukäyttäytymistä markkinoilla ja/tai vaikuttaa merkityksellisiin kilpailuparametreihin esimerkiksi seuraavanlaisilla tavoilla: vahvistamalla osto- tai myyntihintoja tai muita kauppaehtoja, jakamalla tuotanto- tai myyntikiintiöitä tai markkinoita mukaan lukien tarjouskeinottelun avulla, rajoittamalla tuontia tai vientiä ja/tai kohdistamalla muihin kilpailijoihin kilpailunvastaisia toimia. Tällaiset menettelytavat ovat kaikkein vakavimpia EY:n¹⁸ perustamissopimuksen 81 artiklan¹⁹ rikkomistapauksia.”

Puhuttaessa kartellien haitallisuudesta on tärkeää nostaa esiin myös niin kutsuttu *sateenvarjoefekti*²⁰. Sateenvarjoefektillä tarkoitetaan tilannetta, jossa kysynnän riittäessä myös kartelliin osallistumattomat yritykset voivat ylläpitää korkeaa hintatasoa, koska kartellin takia markkina-toimijat ovat tottuneet yleisesti korkeaan hintatasoon.²¹ Tällainen kartellien yhteydessä havaittu efekti lisää kartellien haittavaikutusta Euroopan sisämarkkinoilla.

2.2 Erilaiset kartellitoiminnan muodot

Kartellit, eli kilpailunrajoitukset, voidaan jakaa horisontaalisiin ja vertikaalisiin kartelleihin.

Horisontaaliset kartellit, joihin SEUT 101 (1) artiklan kilpailukielto kohdistuu erityisesti, ovat vakavia kilpailunrajoituksia. Tällaisia horisontaalisia kilpailunrajoituksia ovat esimerkiksi hintakartellit, tuotantokiintiökartellit, aluekartellit sekä sellaiset sopimukset, joilla pyritään sulkemaan kilpailijat pois markkinoilta. Lisäksi horisontaalisiin kartelleihin voidaan ottaa mukaan tarjouskartellit, tietojenvaihtokartellit ja hallituskartellit.²²

Horisontaalisissa kilpailunrajoituksissa erityistä on se, että ne ovat samalla jakeluportaalla olevien, keskenään kilpailevien, yritysten välisiä sopimuksia.²³

Vertikaalisia kilpailunrajoituksia puolestaan ovat eri jakeluportaalla ja eri tuotantoportaalla toimivien yritysten välisiä sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja. SEUT 101 (1) tarkoittamaa vertikaalista kilpailunrajoittamista on esimerkiksi diskriminointi.²⁴

¹⁸ Nykyinen EU.

¹⁹ Nykyinen SEUT 101 artikla.

²⁰ Havu 2010, s. 5.

²¹ Ibid., s. 5.

²² Raitio – Tuominen 2020, s. 731.

²³ Ibid., s. 730.

²⁴ Ibid., s. 732.

Seuraavaksi esitellään lyhyesti omissa alaotsikoissaan tämän tutkimuksen kannalta olennaisimmat horisontaaliset kilpailunrajoitukset, hintakartellit, tarjouskartellit, tietojenvaihtokartellit sekä tuotannon rajoittaminen ja markkinoiden jakaminen. Vertikaalisia kilpailunrajoituksia ei ole tarpeellista avata erikseen enempää, sillä SEUT 101 (1) art. kohdentuu suurimmilta osin horisontaalisiin kartelleihin.

2.2.1 Hintakartellit

Hintakartellit ovat kartellitoiminnan keskeisin muoto, ja ne voidaan jaotella vielä erikseen myyntikartelleihin ja ostokartelleihin. Myyntikartellien tavoitteena on nostaa hyödykkeistä perittäviä hintoja, kun taas ostokartellien tavoitteena on maksaa hyödykkeistä vähemmän vastiketta.²⁵ Hintakartellit ovat luonteensa vuoksi erityisen haitallisia, sillä markkinataloudessa hyödykkeen hinta on keskeinen tuotanto- ja kulutus päätöstä ohjaava tekijä, ja kartellin ansiosta kuluttajat joutuvat maksamaan haluamastaan hyödykkeestä korkeamman hinnan, jonka he maksaisivat, mikäli kyseessä olisi täysin vapaat markkinat.²⁶ Tämän vuoksi hintakartelleita ei voida pitää rikkomuksena ainoastaan SEUT 101 (1) artiklaa kohtaan, vaan myös SEU 3 (3) artiklaa kohtaan, jonka mukaan

”Unioni toteuttaa sisämarkkinat. Se pyrkii Euroopan kestäväan kehitykseen, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva erittäin kilpailukykyinen markkinatalous sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen. Se edistää tieteellistä ja teknistä kehitystä.”²⁷

2.2.2 Tarjouskartellit

Tarjouskartelli on tilanne, jossa hyödykkeen myyntiä tai ostamista koskevassa tarjouskilpailussa tarjouksenantajat ovat tehneet sopimuksen keskenään. Sopimuksessa on kyse siitä, että tietty yritys luopuu tarjouksen tekemisestä kokonaan, antaa korkeamman tai alemman tarjouksen kuin toinen yritys taikka tarjoushinta perustuu muulla tavoin tarjoajien yhteisymmärryksessä luotuun, ennakolta sovitettuun yhteistoimintaan.²⁸

Tällaisen toiminnan pyrkimyksenä on asiakkaiden allokointi. Yritykset sopivat tarjouskilpailuun osallistumisen pelisäännöistä keskenään ja tekevät ennakkoon päätöksen siitä, kuka voittaa tarjouskilpailun.²⁹ Jotta tarjouskartelliin osallistuminen hyödyttäisi kaikkia osapuolia, voittaa kukin yritys

²⁵ Wikberg 2009, s. 42.

²⁶ Wikberg 2009, s. 43.

²⁷ SEU konsolidoitu toisinto, 2016.

²⁸ Kannianen – Määttä 2011, s. 71.

²⁹ Wikberg 2009, s. 45.

vuorollaan sen hetkisen tarjouskilpailun, ja näin ollen kartelliin osallistuvat yritykset maksimoivat oman osallisuutensa hyödyn.³⁰

2.2.3 Erilaiset tuotannonrajoitukset sekä markkinoiden ja hankintalähteiden jakaminen

Tuotannonrajoitukset sekä markkinoiden ja hankintalähteiden jakaminen on yleistä tilanteissa, jolloin kaikkien markkinoilla olevien myyjien tuotteet ovat tismalleen samanlaisia, eli homogeenisia, ja kyseessä olevalla alalla on ylitarjontaa hyödykkeistä. Tällaisen kartellimuodon haitallisuus perustuu siihen, että sillä voidaan pyrkiä estämään tuotantorakenteen tarkoituksenmukainen sopeutuminen vallitsevaan kysyntätilanteeseen, ja täten ylläpitää tarpeetonta ylikapasiteettia hyödykkeistä. Tällainen toiminta vähentää elinkeinoelämän tehokkuutta.³¹

Markkinoidenjakokartelli voi osallistua esimerkiksi markkinaosuuksien, markkina-alueiden, markkinoitavien tuotteiden tai asiakkaiden jakamiseen. Markkinoidenjakokartelli mahdollistaa kartelliin osallistuville aluejakokartelleja tai asiakasjakokartelleja. Aluejakokartellilla viitataan tilanteeseen, jossa yritykset sopivat niistä maantieteellisistä alueista, joilla ne toimivat. Asiakasjakokartellilla puolestaan viitataan tilanteeseen, jossa yritykset tekevät keskenään sopimuksen asiakaspiiristä, jonka kanssa ne asioivat.³²

Hankintalähteiden jakaminen voidaan laskea tietynlaiseksi ostokartelliksi. Tällöin samalla tuotanto- tai jakeluportaalla olevat yritykset jakavat keskenään hyödykkeiden toimittajia ja toimituksia. Toiminnalla vaikeutetaan tavarantoimittajien tuotantoedellytyksiä sekä rajoitetaan tuotantoa.³³

Välillistä boikottia pidetään myös kiellettynä markkinoiden jakamisena. Tällaisessa tilanteessa samalla tuotannon tai kaupan portaalla olevat yritykset

- a) luovat keskinäisen sopimuksen, jonka tarkoituksena on torjua uuden, ulkopuolisen kilpailijan tulo alalle, tai
- b) toimivat estääkseen alalla jo entuudestaan toimineen yrityksen tehokkaan toiminnan.³⁴

Välilliseen boikottiin osallistuvat yritykset pyrkivät omalla toiminnallaan painostamaan kilpailijan asiakkaita tai kilpailijan tavarantoimittajia pidättäytymällä liikesuhteesta tai katkaisemalla

³⁰ Ibid., s. 46.

³¹ Ibid., s. 46.

³² Kanninen – Määttä 2011, s. 70.

³³ Ibid., s. 47.

³⁴ Kanninen – Määttä 2011, s. 70.

liikesuhteen, mikäli he jatkavat liikesuhteitaan välilliseen boikottiin osallistuvien yritysten kilpailijan kanssa.³⁵

2.2.4 Tietojenvaihtokartellit

Tietojenvaihtokartellin kannattavuus perustuu siihen, että tietoja vaihtamalla yritykset saavat tietoonsa kilpailijoidensa aiheet ennakkoon, jolloin ne voivat mukauttaa omat toimintatapansa niitä vastaaviksi. Tietojenvaihto on myös kannattavaa kartellin jatkuvuuden kannalta, sillä kuten tutkimuksessa aiemmin nostettiin esille, kartellit ovat luonteeltaan hauraita. Tietoja vaihtamalla kartellin osalliset pystyvät valvomaan kartellia ja saattavat havaita ennakkoon, mikäli muut yritykset yrittävät irtautua kartellista.³⁶

2.2.5 Yhteenveto

Edellä esitettyjen, yleisimpien horisontaalisten kartellimuotojen, myötä voidaan todeta, että tunnusmerkkistö markkinoille soveltumattomilla ja kielletyillä sopimuksilla on varsin kattava. Koska kartellimuotoisella toiminnalla on niin monta erilaista muotoa, on niiden havaitseminen hankalaa, etenkin EU:n kokoisilla suurilla sisämarkkinoilla.

EU:ssa näiden tunnusmerkkistöjen täyttävät sopimukset ovat komission vastuulla. Komissiolla on valta tutkia, syyttää ja langettaa seuraamukset yrityksille, jotka ovat osallisina tällaisissa sopimuksissa. Koska kartellien tunnistaminen on markkinoiden laajan koon vuoksi vaikeaa, on komissio ottanut kartellien tunnistamisen helpottamiseksi vuonna 2006 käyttöönsä leniency-yhteistyön.³⁷

Tämän yhteistyön funktio perustuu siihen, että kartelliin osallistuville yrityksille luodaan houkutus ilmiantaa itsensä sekä kartelli, johon se on osallisena. Mikäli yritys hakee komissiolta tällaista yhteistyötä, tulee sen toimittaa komissiolle tietoja, joiden perusteella se voi omalla päätöksellään langettaa kiellettyihin sopimuksiin osallistuneille yrityksille sanktioita. Vastineeksi leniency-yhteistyötä hakenut yritys saa kompensatiota oman rangaistuksensa kohdalla.

Leniency-yhteistyön käsitteeseen ja prosessiin paneudutaan tämän tutkimuksen osalta myöhemmässä vaiheessa, jossa avataan myös tarkemmin komission käytössään olevat keinot asettaa kiellettyihin sopimuksiin osallistuvat yritykset vastuuseen lainvastaisesta toiminnastaan.

2.3 Yrityksen käsite sekä relevantit markkinat

2.3.1 Yritys käsitteenä EU-oikeuden näkökulmasta

³⁵ Ibid., s. 70.

³⁶ Ibid., s. 70.

³⁷ Rodger – MacCulloch 2021, s. 14.

Jotta tutkimuksen aihetta sekä siihen liittyvää oikeuskäytäntöä voisi ymmärtää paremmin, on erityisen tärkeää määritellä sekä yrityksen että relevanttien markkinoiden käsitteet. Kummatkin termit toistuvat sekä komission antamissa tiedonannoissa että komission päätöksiä koskevissa kanteissa, joita on puitu Euroopan unionin tuomioistuimessa sekä Euroopan unionin yleisessä tuomioistuimessa.

Yritys on käsitteenä laaja, mutta EU-oikeudessa yrityksen käsitettä lähdetään määrittelemään taloudellisen toiminnan avulla. Yrityksiksi lasketaan kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt, vaikkei niiden toiminta olisi vastikkeellista.³⁸

Yrityksen käsitteen määrittelyyn on ottanut kantaa komissio ja EU tuomioistuimet. Kannanotoissaan molemmat ovat tulleet sellaiseen lopputulokseen, ettei tutkimukselleni relevanttia SEUT 101 (1) artiklaa sovelleta sellaisten yritysten väliseen toimintaan, jotka voidaan luokitella yrityskonserniksi.³⁹

2.3.2 Relevantit markkinat

Relevanttien markkinoiden määrittely on yksi kilpailuoikeuden peruskysymyksistä ja tarpeellinen kilpailuoikeudellisia ongelmia ratkottaessa.⁴⁰

Relevantit markkinat voidaan jakaa kahteen osaan

1. relevantit hyödykemarkkinat
2. relevantit maantieteelliset markkinat.

Komissio on antanut molempien markkinoiden määrittelemistä koskevan tiedonannon (97/C 372/03), jossa se perustelee relevanttien markkinoiden määrittelyn merkitystä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta. Tiedonannolla selvennetään sitä, miten komissio soveltaa merkityksellisten tuotemarkkinoiden ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden käsitettä valvoessaan yhteisön kilpailuoikeuden soveltamista.

Markkinoiden määrittelyä käytetään välineenä, jolla tunnistetaan ja määritellään yritysten välisen kilpailun rajoja ja luodaan puitteet, jonka rajoissa komission harjoittaa kilpailupolitiikkaa.

Komissio määrittelee relevantit tuotemarkkinat seuraavasti

³⁸ Wikberg 2011, s. 35.

³⁹ Ibid., s. 37.

⁴⁰ Ibid., s. 39.

”Kyseisiin tuotemarkkinoihin kuuluvat kaikki tuotteet ja/tai palvelut, joita kuluttaja pitää keskenään vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hintojen ja käyttötarkoituksen vuoksi”.⁴¹

Relevantit maantieteelliset markkinat puolestaan määritellään tiedonannossa seuraavasti

”Kyseiset maantieteelliset markkinat muodostuvat alueesta, jolla asianomaiset yritykset ovat sitoutuneet tarjoamaan kyseisiä tavaroita ja palveluja, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa vierekkäisistä maantieteellisistä alueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella”.⁴²

⁴¹ Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (97/C 372/03).

⁴² Ibid.

3 KARTELLITOIMINNAN KONTROLLOINTI EU:N TASOLLA

3.1 Komission erilaiset keinot puuttua kartellimuotoiseen toimintaan

SEUT 101 (1) artiklan määrittelemien sopimattomaksi ja kielletyiksi katsottujen sopimusten mukainen toiminta on komission vastuulla valvoa. Komission toimivaltuudet näissä asioissa perustuvat Euroopan unionin neuvoston⁴³ antamaan asetukseen 1/2003, joka annettiin 16.12.2002. Kartellinvastaiset toimenpiteet ja menettelyt ratkeavat komission itsensä antaman niin sanotun soft law'n nojalla. Tällaiset soft law -keinot ovat juridisesti sitomattomia. Tutkimuksessa pohditaankin, voidaanko tällaisia juridisesti sitomattomia hallinnollisia sanktioita, joita komissiolla on toimivalta kilpailulainsäädännön rikkomisen takia määrätä, pitää riittävänä pelotteena kartellien vastaisessa toiminnassa.⁴⁴

3.1.1 Soft law -menetelmät

Komissio suhtautuu kartelleihin vakavimpina kilpailunrajoituksina⁴⁵, joten sen on asetettava kartellin vastaisessa toiminnassaan riittävän kovat pelotteet yrityksille, jotta ne välttäisivät kartellitoimintaan ryhtymistä tai sellaisessa toiminnassa jatkamista. Tällaisesta vakavasta kilpailunrajoituksesta komissiolla on valtuudet määrätä kartellirikkomukseen syyllistyneille yrityksille hallinnollisia sanktioita, eli sakkorangaistuksia.⁴⁶ Tällaisilla hallinnollisilla sanktioilla ei kuitenkaan ole juridista sitovuutta, eli ne ovat niin sanottuja soft law -keinoja. Soft law voidaan käsitteenä määritellä menettelysäännöiksi, joilla ei ole varsinaista juridista sitovuutta, mutta jotka saattavat omata joitakin epäsuoria laillisia ominaisuuksia. Tällaisia menettelysääntöjä voivat olla esimerkiksi erilaiset suositukset, asetukset tai ohjesäännöt.⁴⁷

Soft law -käsitteestä on ollut joitakin kiistanalaisuuksia, sillä jotkut argumentoivat sitä, että ns. ”pehmeää” lakia ei voida pitää lakina laisinkaan, ja täten sääntöjä, jotka omaavat lainomaisia piirteitä, tulisi sen sijaan pitää oikeana, sitovana lakina. Näiden kahden välillä ei myöskään ole olemassa mustavalkoista jaottelua.⁴⁸

Komissio on määrittänyt raamit sakkojen määräämiselle antamassaan tiedonannossa vuonna 1998. Se antoi vuonna 2006 uudet suuntaviivat, tavoitteenaan lisätä sakkojen pelotevaikutusta. Nämä suuntaviivat eivät ole sitovaa lainsäädäntöä, mutta Euroopan unionin tuomioistuin⁴⁹ (EUT) on

⁴³ Jatkossa ”neuvosto”.

⁴⁴ Wikberg 2009, s. 60.

⁴⁵ Vesikallio 2016, s. 8.

⁴⁶ Ibid., s. 9.

⁴⁷ Senden 2012, s. 225.

⁴⁸ Ibid., s. 226.

⁴⁹ Jatkossa ”unionin tuomioistuin” tai EUT.

oikeuskäytännössään vahvistanut niiden laillisuuden.⁵⁰ Komission käyttämästä sakkojärjestelmästä on ollut kiistelyä. Kiistelystä on kyse siitä, että osa pitää nykyistä sakkojärjestelmää riittämättömänä, ja kannustaisi rikosoikeudellisia, juridisesti sitovia sanktioita niiden sijaan. Osa taas pitää komission käyttämää sakkojärjestelmää liiallisen ankarana ja jopa lainvastaisena, sillä he katsovat, että se rikkoo vallan kolmijaon periaatetta ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaa. Toistaiseksi unionin tuomioistuin (EUT) on oikeuskäytännössään kuitenkin katsonut, että komission toiminta on lainmukaista, eikä täten riko EIS 6 artiklaa tai EUT kyseistä artiklaa koskevan oikeuskäytännön vaatimusta.⁵¹

Tutkimuksen ydin kiteytyy nimenomaisesti komission antamaan tiedonantoon koskien sen suuntaviivoja määrätessä hallinnollisia sanktioita osana kartellien vastaista toimintaa. Mikäli sakkojen on tarkoitus toimia juridisesti sitovien sanktioiden sijaan riittävänä pelotteena ja täten ennaltaehkäisevänä keinona kartelliin osallistumisessa, on jokseenkin paradoksaalista, että kyseisten suuntaviivojen avulla yritykset voivat laskea oman laittoman käyttäytymisensä kustannukset. Esimerkiksi *whistleblower-yritys*⁵² voi näiden suuntaviivojen avulla laskea suoraan saamansa hyödyn, mikäli ilmiantaa kumppaninsa osana leniency-yhteistyötä.⁵³

Koska tutkimuksen ydin on pohtia EU:n nykyistä kilpailulainsäädäntöä ja sen riittävyttä, sekä komissiolla käytössään olevia keinoja suojella yhteisiä sisämarkkinoita sekä talouden tasapainoa, on aiheellista pohtia hallinnollisten sanktioiden toimivuutta rangaistuksen keinona kilpailulainsäädännön rikkomisesta.

Yhtenä näkökulmana voidaan pitää sitä, että sakkojen ennustettavuus sekä komission vuonna 2006 käyttöön otettu leniency-yhteistyö kannustaa kartelliin osallistuneita yrityksiä ilmiantamaan itsensä ja sopimuksen muut osapuolet siinä toivossa, että ne hyötyvät yhteistyöstä sakkoalennuksin tai saavat sakoista täyden vapautuksen.

Toisena näkökulmana kuitenkin tulee tarkastella pelotevaikutteen riittävyttä. Mikäli yritykset voivat itse laskea oman osallisuutensa hinnan, voidaanko sakkojen pelotevaikutusta pitää riittävänä?

Jotta voisin vastata toiseen asettamaani tutkimuskysymykseen, tulee minun selvittää, voidaanko tämän tutkimuksen pohjalta vastata kysymykseen pelotevaikutuksen riittävydestä.

⁵⁰ Vesikallio 2016, s. 14.

⁵¹ Ibid., s. 19.

⁵² Yritys, joka osallistuu komission leniency-yhteistyöhön ja ilmiantaa kartellin, jossa on ollut itse osallisena.

⁵³ Vesikallio 2016, s. 18.

3.1.2 Leniency-yhteistyö

Kuten tutkimuksessa aiemmin nostettiin esiin, on kartellien toteen näyttäminen ja niiden kiinnijääminen erityisen hankalaa, etenkin Euroopan unionin kokoisilla sisämarkkinoilla.

Kilpailuviranomaisten ongelmaksi onkin muodostunut se, ettei riittävän vahvaa näyttöä saada kasaan, jotta kiellettyihin sopimuksiin osallistuneet yritykset voitaisiin saattaa vastuuseen toiminnastaan. Tällaisen ongelman vuoksi on kehitetty leniency-yhteistyö, jonka myös komissio on ottanut omassa käytännössään kartellin vastaisen toiminnan välineeksi.

Leniency-yhteistyön avulla pyritään lisäämään kartellien kiinnijäämisen todennäköisyyttä tarjoamalla kartelliin osallistuneelle, mutta sen ilmiantaneelle, yritykselle joko sakkoalennuksia tai sakoista kokonaan vapautumista.⁵⁴

Leniency-ohjelman käsitteellä voidaan viitata kahdenlaiseen toimintamalliin

1. ohjelmaan, joka tarjoaa kilpailuviranomaiselle kartellin ensimmäiseksi paljastaneelle yritykselle täyden syytesuojan, immuniteetin, mikäli tämä täyttää ohjelmassa sille asetetut edellytykset, tai
2. ohjelmaan, jossa suojea kohtelu ulottuu myös muihin, kuin kartellin ensimmäiseksi paljastaneeseen yritykseen. Tässä mallissa ensimmäisenä kartellin paljastanut yritys on oikeutettu täyteen sakkoarmahdukseen, kun taas muut yhteistyöhön suostuvat yritykset voivat saada lievennystä omiin sakkorangaistuksiinsa, riippuen heidän yhteistyönsä laajuudesta.⁵⁵

Näistä ohjelmista jälkimmäiseksi mainittu on käytössä Euroopan unionissa, ja tutkimuksessa keskittään sen analysoimiseen.

Tehokkaalla leniency-yhteistyöllä on kolme kriteeriä, jotka sen tulee täyttää, jotta sitä voitaisiin pitää kannattavana välineenä kartellien vastaisessa toiminnassa. Nämä kriteerit ovat

1. riittävän vakavien sanktioiden pelko, jotta kartelliin osallistuville yrityksille tai sellaiseen osallistumista harkitseville yrityksille syntyisi pelotevaikutte
2. kartellin ilmi tulemisen pelko, mikäli yritys ei sitä itse ilmianna
3. läpinäkyvyys sekä ennustettavuus, jotta yritykset voivat ennakoida kohtaamiensa sanktioiden määrän, ja tehdä tämän perusteella päätöksen hakea leniency-yhteistyötä.⁵⁶

⁵⁴ Wikberg 2009, s. 181.

⁵⁵ Ibid., s. 182.

⁵⁶ Beaton-Wells 2015, s. 4.

Leniency-ohjelman toimivuuden edellytyksenä on listattu riittävän kovan seuraamuksen uhka, joka yrityksillä on vastassa, mikäli ne osallistuvat kielletyiksi luokiteltaviin sopimuksiin. Tämä perusedellytys nostaa jälleen esiin tutkimukseni läpi esiintyvän teeman pelotevaikutuksen riittävydestä, kun käytössä on hallinnolliset sanktiot juridisien sanktioiden sijaan.

Mikäli yritykset voivat osallistua kiellettyinä pidettyyn kilpailunrajoitukseen, ja selvittää siitä sanktioita, hakiessaan leniency-yhteistyötä, toteutuuko riittävän pelotteen uhka ja voidaanko leniency-yhteistyötä pitää tarpeeksi tehokkaana toimena kartellien torjumiselle järjestelmässä, jossa on käytössä vain hallinnolliset sanktiot?

Leniency-yhteistyön tehokkuus on aiemmin havaittu kartellien paljastamisessa. Aiemman tutkimuksen mukaan on pystytty selvittämään, että yhteistyön ansiosta yritykset ovat ilmiantaneet kartellin, jossa ovat itse olleet osallisina, koska ovat aavistaneet kilpailuviranomaisten jo saaneen vihiä kartellin toiminnasta tai epäilleet toisen kartellin jäsenen harkinteen sen ilmiantamista.⁵⁷ Tästä päästäänkin jo tutkimuksen aiemmassa vaiheessa esiin nostettuun kartellin perustavanlaatuisen ongelmaan, joka liittyy sen luonteeseen olla hauras. Kartellin luonteen haurauden voidaan katsoa lisäävän leniency-yhteistyön tehokkuutta.

Toinen aiemmassa tutkimuksessa esiin nostettu leniency-yhteistyön todistettu tehokkuus perustuu siihen, että yhteistyö tekee kartellin ilmiantamisesta sen jäsenille houkuttelevaa myöntämällä sen ensimmäisenä ilmiantaneelle sakoista vapautuksen. Myös tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus lisää leniency-yhteistyön tehokkuutta, sillä tällaisessa tilanteessa kartelliin osallistuneet yritykset voivat ennakoida vallitsevan epävarmuuden ja kokea sen houkuttimena ilmiannolle.⁵⁸

Tässä kohtaa tutkimusta on kuitenkin syytä nostaa esiin myös yhteistyöhön liittyvät epävarmuudet ja sen tehottomuutta lisäävät asianhaarat. Leniency-tehottomuutta lisää tilanne, jossa kielletystä toiminnasta osallistumisen rangaistuksena toimivat sanktiot ovat liian alhaiset. Tällaisessa tilanteessa leniency-yhteistyö ei toimi. Myös sen on katsottu vähentävän tehokkuutta, jos leniencyä on voitu hakea tilanteessa, jossa kilpailuviranomainen on jo aloittanut kartellin tutkinnan.⁵⁹

Tämä puolestaan korostaa tutkimukseni kantavaa teemaa entuudestaan. Kuten ylempänä tässä kappaleessa on esitetty, on komissiolla käytössään leniency-yhteistyöstä nimenomaisesti sellainen järjestelmä, joka ulottaa suojelemaan kohtelunsa myös muihin kuin sen ensimmäiseksi ilmiantaneeseen. Toisin sanoen komission toimissa toteutuu aiemmassa tutkimuksessa toteen näytetty tilanne leniency-

⁵⁷ Hinloop – Onderstal – Soetevent 2023, s. 3.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

yhteistyön tehottomuutta lisäävänä tekijänä, tilanteena, jossa yhteistyötä voidaan hakea tutkinnan aloittamisen jälkeen. Onkin syytä pohtia komission ja EU-tason todellisia tarkoituksia nykyisen järjestelmän kannalta.

Leniency-ohjelma on kuitenkin nähty olevan tehokas keino kartellien torjumisessa myös rikosoikeudellisen järjestelmän ulkopuolella. Tällöin on katsottu, että sakkorangaistuksien on oltava riittävän ankaria luodakseen riittävän pelotevaikutteen.

Tähän liittyy kuitenkin riskejä, sillä järjestelmä, joka ei voi turvautua täytäntöönpanossa yksittäisten henkilöiden vastuuseen asettamiseen sekä rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ei voi koskaan kannustaa leniency-yhteistyöhön samalla tavalla kuin järjestelmä, jolla kyseistä rajoitusta ei ole. Kartelli-käyttäytymiseen ei liity riittävää pelotetta, mikäli todennäköisistä seuraamuksista syntyvät kustannukset jäävät sellaiseen toimintaan osallistumisesta saatavia hyötyjä pienemmiksi.⁶⁰

Seuraavaksi avataan lyhyesti omissa alaotsikoissaan leniencyn käsitteeseen liittyviä *ex ante* -vaikutuksia sekä *ex post* -vaikutuksia. Nämä ovat leniency-yhteistyön mukanaan tuomia negatiivisia pelotevaikutuksia sekä lain noudattamisvaikutuksia, joissa korostuvat sekä leniencyn mukanaan tuomat haasteet, joita on käsitelty ylempänä, että sen mukanaan tuomat markkinoiden kannalta positiiviset vaikutukset.

Ex ante ja *ex post* -vaikutusten tarkastelun jälkeen tutkimuksessa siirrytään sen kannalta olennaisimpiin komission tiedonantoihin, jotka ovat komission tiedonanto sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa (2006/C 298/11) sekä komission tiedonanto SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännösäännöistä (2011/C 308/06).

Tutkimuksen aiheen ja asettamieni tutkimuskysymysten kannalta on olennaista paneutua näihin tiedonantoihin sekä komission omaan näkemykseen kartellien vastaisessa toiminnassa.

3.1.3 Ex ante -vaikutus

Leniency-ohjelmaan liittyvä negatiivinen pelotevaikutus perustuu siihen, että leniency-ohjelman käytön ansiosta yritykset tulevat tietoisiksi siitä, ettei heidän suorittamansa kielletty toiminta johda vakaviin seuraamuksiin leniency-yhteistyön mahdollistaman immunitetin ja sakkoalennusten vuoksi. Tällöin pelotevaikutus ei ole riittävän ankara estääkseen yrityksiä osallistumasta erilaisiin kartellin muotoihin.

⁶⁰ Wikberg 2009, s. 188.

3.1.4 *Ex post* -vaikutus

Lain noudattamisvaikutus voidaan katsoa toteutuvaksi siten, että leniency-yhteistyön avulla paljastettu kartelli ei oletettavasti jatka toimintaansa enää kartellin paljastumisen myötä, sillä sen osapuolet menettävät prosessissa keskinäisen luottamuksensa.⁶¹ Ohjelman perimmäisenä tarkoituksena onkin horjuttaa kartellin yhteistyötä sekä rikkoa osapuolten keskinäinen luottamus ja täten luoda kannustin leniency-yhteistyöhön.⁶² *Ex post* -vaikutus korostaa ennen kaikkea aiemmin tutkimuksessa mainittua faktaa, että kartellit ovat luonnostaan hauraita.

3.2 Komission tiedonanto sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa 2006/C 298/11

Vuonna 1996 komissio julkaisi ensimmäisen tiedonantonsa EYVL C 207, 18/7/1996 sakkojen määräämättä jättämisestä tai niiden lieventämisestä kartelliasioissa. Tätä tiedonantoa kutsutaan komission leniency-tiedonannoksi. Tätä aiempaa tiedonantoa on täydennetty jälkeenpäin, ja tutkimuksessani aiinkin paneutua komission uuteen, vuonna 2006 antamaan tiedonantoon samaisesta aiheesta.

Tiedonannossaan komissio perustelee sen antamista todeten, että yritysten väliset salaiset kartellit, joilla uhataan SEU 3 (3), kuuluvat vakavimpiin sen käsittelemiin kilpailunrajoituksiin.⁶³

Komission tiedonannossa 2006/C 298/11 nostetaan esiin kartellien paljastamisen vaikeus. Tämän vuoksi komissio on katsonut, että on yhteisön etujen mukaista ottaa käyttöön järjestelmä, joka palkitsee tällaisessa kielletyssä toiminnassa mukana olevia yrityksiä, jotka haluavat lopettaa oman osallisuutensa ja auttaa komissiota tutkimuksen yhteydessä. Komissio myös perustelee toiminnan kannattavuutta linjatessaan, että kuluttajien ja kansalaisten etu on kartellien paljastamisessa ja niistä rankaisemisessa tärkeämpää, kuin sakottaa niitä yrityksiä, jotka mahdollistavat komissiolle kartellin muiden osallisten rankaisemisen.

Tiedonannossaan komissio linjaa, että yritys voi vapautua sakoista kokonaan, mikäli sen antamat tiedot vaikuttavat ratkaisevasti tutkimuksen aloittamiseen tai kilpailulainsäädännön rikkomisen toteuttamiseen. Sakkojen lieventäminen puolestaan voi tulla kyseeseen tilanteessa, jossa yksi tai useampi yritys tekee yhteistyötä auttaakseen komissiota viemään tutkimuksia eteenpäin. Sakkojen alentaminen tulee kyseeseen kuitenkin vain tilanteessa, jolloin yritys toimittaa komissiolle todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa komission jo hallussa oleviin todisteisiin nähden.⁶⁴

⁶¹ Ibid., s. 200.

⁶² Ibid., s. 194.

⁶³ Ibid., s. 207.

⁶⁴ Komission tiedonanto 2006/C 298/11.

Tiedonannossa myös vahvistetaan komission valtuudet toimia kilpailulainsäädännön vastaisia kilpailunrajoituksia vastaan kohdassa 7, jossa todetaan, että

”Perustamissopimuksessa komissiolle annettuun kilpailuasioita koskevaan valvontatehtävään kuuluu yksittäisten kilpailusääntöjen rikkomusten tutkiminen ja seuraamuksen määrääminen niistä, mutta siihen kuuluu myös velvollisuus harjoittaa yleistä politiikkaa.”

3.3 Komission tiedonanto SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä 2011/C 308/06

Komissio voi tehdä päätöksen aloittaa tutkinta kartelliin osallistumiseen epäiltyjä yrityksiä tai yritysten yhteenliittymiä kohtaan erinäisistä syistä.

1. Komissio voi aloittaa tutkinnan kansalaisten tai yritysten sille toimittamien tietojen ansiosta. Nämä tiedot se voi saada käsiinsä joko muodollisen kantelun perusteella tai sille toimitettujen markkinatietojen ansiosta.
2. Komissio voi myös käynnistää tutkinnan omasta aloitteestaan – ex officio – virkansa puolesta.

65

Tutkinta aloitetaan joko komission tietoon saatettujen tosiseikkojen perusteella tai sellaisten tietojen perusteella, jotka komissio on saanut haltuunsa muun muassa epävirallisten keskustelujen yhteydessä, komission suorittaman markkinoiden seurannan yhteydessä taikka muiden maiden kilpailuviranomaisten kanssa vaihdettujen tietojen perusteella. Tutkinta voidaan myös aloittaa, mikäli joku kartelliin osallistuneista yrityksistä tekee hakemuksen koskien sakoista vapauttamista tai sakkojen lieventämisestä, eli hakee leniency-yhteistyötä.⁶⁶

Kaikki tapaukset arvioidaan alustavasti, jonka jälkeen komissio tekee päätöksen siitä, tulisiko tapauksia arvioida perusteellisemmin. Komissio keskittää valvontaresurssinsa asioihin, joissa rikkominen näyttää todennäköiseltä sekä tapauksiin, jotka ovat erityisesti sisämarkkinoiden kannalta merkittäviä. Tässä vaiheessa se voi myös päättää tapauksen siirtämisestä kansallisille kilpailuviranomaisille.⁶⁷

Komission suorittama ensimmäinen tutkintatoimenpide, joka on yleensä tietopyyntö tai tarkastus, annetaan tiedoksi yrityksille. Mikäli sen aloittama tutkinta on alkanut kantelun seurauksena, tulee komission antaa kantelun tehneelle neljän kuukauden kuluessa tiedoksi ne toimenpiteet, joihin se aikoo kantelun seurauksena ryhtyä.⁶⁸

⁶⁵ Komission tiedonanto 2011/C 308/06.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

Komission päätös aloittaa menettelyt perustuvat asetukseen EY 1/2003 ja eritoten sen 11 artiklan 6 kohtaan sen jälkeen, kun se on katsonut perusteellisemman tutkinnan aiheelliseksi.

”Kun komissio aloittaa III luvun nojalla tehtävään päätökseen tähtäävän menettelyn, jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset menettävät toimivaltansa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan määräysten soveltamiseen. Jos jäsenvaltion kilpailuviranomainen käsittelee jo asiaa, komissio aloittaa menettelyn vasta neuvoteltuaan kyseisen kansallisen kilpailuviranomaisen kanssa.”⁶⁹

Tutkinnan kohteena oleville osapuolille ilmoitetaan menettelyjen aloittamisesta riittävän aikaisessa vaiheessa, suullisesti tai kirjallisesti. Menettelyjen aloittaminen ei kuitenkaan vielä ennakoiki komission tekemää päätöstä mahdollisesta rikkomisesta.⁷⁰

EY 1/2003 18 artiklan mukaan komissio voi vaatia yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä toimittamaan sille kaikki tarvitsemansa tiedot tutkimuksen edistämiseksi kirjeitse tai päätöksellä. Komissio itse määrittää tietopyynnön laajuuden ja muodon.

Tutkimuksen aikana komissio voi millä tavoin tahansa kuulla kaikkia luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka vapaaehtoisesti suostuvat kuultavaksi asian tiimoilta tietojen keräämistä varten. Komissiolla on myös valtuudet suorittaa tarkastuksia yrityksen tiloissa tai muissa tiloissa, yksityistilat mukaan lukien. Komissio voi myös vaihtaa tietoja kansallisten kilpailuviranomaisten kanssa.⁷¹

Kun komissio on muodostanut alustavan käsityksen asiaan liittyviä tärkeimpiä kysymyksiä koskien, asia voi edetä seuraavilla tavoilla

1. komissio voi antaa välitiedoksiannon tehdäkseen kieltävän päätöksen kaikkien tai joidenkin menettelyn aloittamisajankohtana havaittujen kysymysten osalta
2. tutkinnan kohteena olevat osapuolet voivat antaa sitoumuksia, jotka poistavat tutkinnassa havaitut kilpailuongelmat, tai he voivat osoittaa haluavansa keskustella mahdollisista sitoumuksista
3. komissio voi päättää, ettei menettelyn jatkamiselle ole perusteita kaikkien tai joidenkin osapuolten osalta ja täten päättää heitä koskevan menettelyn.⁷²

⁶⁹ EY 1/2003.

⁷⁰ Komission tiedonanto 2011/C 308/06.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

EU:n oikeuden peruseriaatteen mukaisesti osapuolten on oikeus tulla kuulluiksi ennen heidän etuihinsa kielteisesti vaikuttavien lopullisten päätösten tekemistä.⁷³

Mikäli komissio tulee menettelyjensä perusteella siihen lopputulokseen, että se antaa tutkinasta välitiedoksiannon, tulee tämän välitiedoksiannon sisältää alustava näkemys SEUT 101 artiklan rikkomisesta kyseisessä tapauksessa. Välitiedoksiannossa ilmoitetaan myös selkeästi komission aiomukset sakkojen määräämisestä yritykselle komission näyttäessä onnistuneesti toteen, että yritys on osallistunut SEUT 101 artiklan vastaiseen toimintaan.⁷⁴

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

4 AIHEESEEN LIITTYVÄ OIKEUSKÄYTÄNTÖ

4.1 Asia T-77/92 Parker Pen v. komissio

Asiassa T-77/92 kantajana toimi Parker Pen Ltd., yritys, joka erikoistuu kirjoitusvälineisiin ja jolla on toimintaa Euroopassa. Parker Pen Ltd. nosti kanteen, jossa se vaati komission päätöksen (92/462/EEC) hylkäämistä sekä päätöksen mukana määrättyjen sakkojen hylkäämistä tai alentamista.

Kanteessa oli kyse komission suorittamasta tutkinnasta, jonka aikana selvisi, että Parker Pen oli ollut osallisena kilpailulainsäädännön vastaisessa toiminnassa solmiessaan toisen yrityksen kanssa jakelusopimuksen. Jakelusopimuksen mukaan toinen osapuoli sai myydä Parker Penin tuotteita ainoastaan Saksassa. Muualla tuotteiden jakelu oli sopimuksen mukaan kiellettyä, ellei Parker Pen sitä erikseen kirjallisella sopimuksella sallinut.

Tällaisen sopimuksen ansiosta Parker Pen kielsi jakelijoiltaan tuotteidensa viennin ja pystyi ylläpitämään keinotekoisien korkeita hintoja tuotteellaan, sillä se toimi vain yksillä kansallisilla markkinoilla.

Komissio määräsi yritykselle tutkintansa päätteeksi maksettavaksi 700 000 euron arvoiset sanktiot, perusteenaan yrityksen osallisuus kartelliksi luokiteltavassa toiminnassa.⁷⁵

Parker Pen vei komission päätöksen yleiseen tuomioistuimeen, jossa se vaati seuraavaa

1. sakot tulee kumota
2. mikäli sakkoja ei voida kumota, tulee niitä alentaa
3. komission tulee maksaa yritykselle koituvat oikeudenkäyntikulut
4. komission tulee korvata Parker Penille sen antaman päätöksen aiheuttamat kulut.⁷⁶

Yrityksen näkemyksen mukaan komissio oli rikkonut sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta että suhteellisuusperiaatetta määrätessään sille kohtuuttoman suuren sanktion sen harjoittamasta toiminnasta. Parker Penin mukaan komissio oli jättänyt huomiotta sen, että se oli ollut osallisena kielletyssä toiminnassa tahattomasti.⁷⁷ Parker Pen vetosi myös kanteessaan siihen, ettei tapaukseen liittyvää toista elinkeinonharjoittajaa sakotettu tapaukseen liittyen. Tuomioistuin kuitenkin katsoi oikeuskäytännössään, ettei tällä argumentilla ollut asiassa merkitystä, sillä kun yritys on rikkonut kilpailulainsäädännön 101 (1) artiklaa, ei se voi välttyä seuraamuksilta vedoten siihen, ettei toista

⁷⁵ Asia T-77/92.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.

elinkeinonharjoittajaa ole asiasta sakotettu, kun kyseisen elinkeinonharjoittajan tapauksesta ei ole yhteisön tuomioistuimessa vireillä oikeudenkäyntiä.⁷⁸

Tuomioistuin päätyi ratkaisussaan lopputulokseen, jossa se katsoi komission loukanneen suhteellisuusperiaatetta asettaessaan yritykselle maksettavaksi 700 000 euron arvoiset sakot. Tuomioistuimen näkemyksen mukaan tapauksessa tuli ottaa huomioon yrityksen liikevaihto, joka liittyi kilpailulainsäädännön rikkomiseen. Tuomioistuin kuitenkin korosti, että komissio oli osannut määritellä relevantit markkinat kyseisen tapauksen kannalta. Täten tuomioistuin päätyi käyttämään täyttä harkintavaltansa asiassa ja alensi sakkorangaistuksen 400 000 euron arvoiseksi ottaen huomioon yrityksen liikevaihdon vähyyden. Muut osat kanteesta hylättiin ja molempien osapuolten tuli maksaa omat oikeudenkäyntikulunsa.⁷⁹

4.1.1 Yhteenvedo

Parker Penin tapauksessa kyse oli unionin sisämarkkinoita loukkaavasta sopimuksesta, jolla vienti keskitettiin tietylle alueelle ja tietylle jakelijalle, jotta tuotteilla voitaisiin ylläpitää normaalia kovempaa hintatasoa. Tässä tapauksessa komissio oli onnistuneesti näyttänyt toteen yritysten välisen sopimuksen, jolla he olivat yhteisymmärryksessä osallistuneet kartelliksi luokiteltavaan toimintaan. Kuitenkin unionin yleinen tuomioistuin päätyi alentamaan yritykselle määrättyjä sakkoja, vaikkei sen osallisuudesta kartelliin ollut tuomioistuimen käsittelyn jälkeen epäilystä.

Suuri osa komission tutkimista ja rankaisemista kartellitapauksista päättyy unionin tuomioistuimen tai unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Useissa tapauksissa tuomioistuimet myös päätyvä muuttamaan komission määräämien rangaistuksien määrää, yleensä lieventämällä rangaistuksen lopullista summaa.

Tutkimuksessa nostetaan esiin vallan kolmijako-opin käsite komission kilpailulainsäädännön valvojan osalta. Muussa oikeuskirjallisuudessa on aiemmin jo kiistelty siitä, voidaanko nykyistä käytäntöä, jossa yhden toimielimen tehtävänä on tutkia, syyttää ja rangaista, pitää vallan kolmijako-opin mukaisena toimintana.

Toisaalta nykyinen malli voidaan nähdä vallan kolmijako-opin käsitteen vastaisena, sillä tämän opin mukaisesti lainsäädäntövalta, toimeenpanovalta ja tuomiovalta tulee pitää erillään. Kuitenkin EU:n oikeusperiaatteiden, erityisesti kuulemisperiaatteen, voidaan katsoa luovan oikeusturvaa EU:n kansalaisille, vaikkei vallan kolmijako toteutuisikaan kilpailulainsäädännöllisissä asioissa.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

Kuten Parker Penin tapauksesta voidaan havainnollistaa, yrityksillä, joille komissio on saamallaan valtuudella asettanut rangaistuksen kiellettyyn sopimukseen osallistumisesta, on oikeus tuoda sille annettu päätös kuulluksi riippumattomissa tuomioistuimissa. Tuomioistuimet myös ottavat kantaa komission päätöksiin, ja edellä mainitussakin tapauksessa päätyivät alentamaan rangaistuksen määrää suhteellisuusperiaatteen loukkauksen vuoksi.

Tämä vuorostaan nostaa jälleen yhden kysymyksen tutkimuksen aikana, tulisiko komission täsmentää itselleen asettamia suuntaviivoja sakkojen määräämiseen liittyen.

4.2 Asia T-59/99 Ventouris v. komissio

Asiassa T-59/99 kantajana toimi Ventouris Group Enterprises niminen yhtiö. Yhtiö vei unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi komission päätöksen, jossa komissio tuomitsi Ventouris Group yhtiön maksamaan 1,01 miljoonan euron arvoiset sakot, sillä se katsoi yhtiön olleen osallisena silloisen kilpailulainsäädännön artiklan 85 (1)⁸⁰ vastaiseen toimintaan. Ventouris oli lauttaliikenneyhtiönä osallistunut muiden alan toimijoiden kanssa hintakartellimuotoiseen toimintaan, jolloin yritykset olivat sopineet yhdessä hyödykkeiden tullimaksujen hinnoista liikennöimillään reiteillä.⁸¹

Komission määräämät sanktiot päätyivät unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, kun Ventouris valitti sille määrättyjen sakkojen suuruudesta ja vaati sakkojen hylkäämistä seuraavin perustein

1. yritys katsoi, että komissio oli tulkinnut yrityksen osallisuudesta saatuja todisteita väärin
2. yritys katsoi, että sitä vastaan kerätyt todisteet oli saatu komission tietoon laittomin keinoin
3. yritys katsoi, että artiklaa 85 (1) oli tulkittu väärin
4. yritys katsoi, että komission perusteet sakkojen määräämiselle olivat heidän tapauksessaan puutteellisia
5. yritys katsoi myös, että komissio oli rikkonut suhteellisuusperiaatetta määrätessään yhtiölle päälle miljoonan euron arvoiset sanktiot.⁸²

Oikeuskäytännössään unionin tuomioistuin katsoi, ettei komissio ollut syyllistynyt yrityksen esittämiin kohtiin 1–4 ja ratkaisussaan totesi, ettei komissio ollut ylittänyt toimivaltaansa niiltä osin. Tuomioistuimen lopullisessa ratkaisussa EUT kuitenkin tuli siihen tulokseen, että komissio oli syyllistynyt yrityksen esittämään kohtaan viisi, jonka mukaan se oli määrätessään sakkorangaistusta Ventouris Group Enterprises yhtiölle loukannut suhteellisuusperiaatetta asettaessaan yhtiön maksettavaksi liian ankarat sakkotuomiot. Unionin tuomioistuin alensi sakkotuomion määrää 252 500 euroon. Unionin

⁸⁰ Sittemmin EY 81 (1) art., nykyisin SEUT 101 (1) art.

⁸¹ Asia T-59/99.

⁸² Ibid.

tuomioistuimien kuitenkin totesi, että yrityksen on maksettava oma osuutensa oikeudenkäyntikuluista ja sen lisäksi osa komission oikeudenkäyntikuluista.⁸³

Ratkaisuunsa tuomioistuimien päätyi siksi, että se katsoi komission jättäneen huomiotta Ventourikselle määrättyissä sakoissa sen seikan, että yhtiö oli todistettavasti ollut osallisena ainoastaan yhdessä hintakartelliksi luokitellussa toiminnassa. Yhtiö oli ollut osallisena ainoastaan hintakartellissa, jossa oli sovittu hyödykkeistä maksettavien tullihintojen hinnasta reiteillä Patras-Bari ja Patras-Brindisi, kun taas osa komission samasta hintakartellista tuomituista yhtiöistä olivat olleet osallisina myös toisessa kartellissa, jossa oli hyödykkeiden hintojen lisäksi sovittu matkustajia koskevista tullimaksuista. Komissio oli kuitenkin rangaistusvaltaa käyttäessään tuominnut Ventouris Group Enterprises yhtiön yhtä kovin sakkorangaistuksin kuin sellaiset yhtiöt, jotka olivat yhden kartellin sijaan olleet osallisina kahdessa hintakartellissa, ja täten unionin tuomioistuimien katsoi komission loukanneen suhteellisuusperiaatteen noudattamista antamassaan päätöksessä.⁸⁴

Unionin tuomioistuimien katsoi oikeuskäytännössään, että oikeudenmukaisuuden ja suhteellisuusperiaatteen nimissä sellaisia yrityksiä, jotka ovat olleet osallisina vain yhdessä kilpailulainsäädännön 101 (1) art. rikkomuksessa tulee rangaista lievemmin sanktioin kuin sellaisia yrityksiä, jotka ovat olleet samanaikaisesti osallisina kahdessa tai useammassa kielletyn markkinakäytännön tarkoittamassa toiminnassa.⁸⁵

4.2.1 Yhteenveto

Tapauksessa *Ventouris v. komissio* unionin tuomioistuimien päätyi huomattavan suureen sakkojen määrän alentamiseen. Yritykselle oli alun perin määrätty yli miljoonan euron arvoiset sakot, mutta tuomioistuimien päätyi alentamaan ne 252 500 euroon, vaikka kuten edellisessäkin tapauksessa, ei tässäkään ollut epäilystä yrityksen osallisuudesta kartelliin. Yritys oli ollut osallisena hintakartellissa, joka on kartellin yleisin esiintyvä muoto, ja luonteensa vuoksi erityisen haitallinen. Kuten tutkimuksen alussa nostettiin esiin, ei hintakartelli loukkaa ainoastaan SEUT 101 (1) artiklaa, vaan myös SEU 3 (3) artiklaa.

Tuomioistuimien perusteluja ratkaisussaan voidaan kuitenkin pitää asiallisina, sillä se katsoi komission toimineen väärin määrätessään saman rangaistuksen yritykselle, joka oli ollut todistettavasti osallisena vain yhdessä kielletyssä sopimuksessa muiden yritysten sijaan, jotka voitiin liittää useampaan.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

Kuten Parker Penin tapauksessa, myös Ventouriksen kanteessa nostetaan esiin komission huolimattomuus suhteellisuusperiaatteen noudattamista kohtaan.

Tämä vahvistaa jo aiemmin esiin nostamaani huomiota komission omien suuntaviivojensa tarkennusta sakkojen määräämistä koskien. Kuten tuomioistuin oikeuskäytännössään vahvisti, voidaan katsoa kohtuuttomaksi, että komissio määrää kaikille kartellin osapuolille saman rangaistuksen, vaikka osallisuus on Ventouriksen kohdalla ollut vähäisempää.

4.3 Asia T-566/08 Total Raffinage Marketing v. komissio

Asiassa T-566/08 Total Raffinage Marketing v. komissio on kysymys parafiinimarkkinoilla tapahtuneesta kartellimuotoisesta Euroopan unionin kilpailulainsäädännön rikkomisesta. Asiassa komissio katsoi, että Total Raffinage Marketing⁸⁶ sekä sen kokonaan omistama emoyhtiö Total SA olivat olleet osallisina EY:n sopimuksen 81 (1) artiklan vastaisessa toiminnassa.⁸⁷

Komissio aloitti tutkimuksensa yhtiöitä ja muita kartellissa osallisena olleita yrityksiä kohtaan saadessaan kartellin tietoonsa eräältä kartellissa osana olleelta yritykseltä. Yritys toi kartellin komission tietoon kirjeitse, hakiessaan samalla itselleen leniency-yhteistyötä ja täten vapautusta sakkotuomioista kokonaan tai vaihtoehtoisesti niiden huomattavaa alentamista.⁸⁸

Total Raffinage Marketing sekä Total SA saivat komission suorittaman tutkimuksen jälkeen yhteisvastuullisesti maksettavakseen 128 163 000 euron arvoisen sakkorangaistuksen osallisuudestaan kartelliin. Kartellin paljastanut yritys sai sakoista täyden armahduksen leniency-yhteistyön ansiosta.⁸⁹

Asia eteni yleisen tuomioistuimen käsittelyyn, ja kanteessaan Total Raffinage Marketing vaati

1. komission määräämän sakon määrän huomattavaa alentamista
2. komission velvollisuutta korvata sille aiheutuvat oikeudenkäyntikulut.⁹⁰

Komissio puolestaan vaati kanteen hylkäämistä sekä kantajan velvollisuutta korvata sille oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut.⁹¹

Yleisen tuomioistuimen käsittelyssä tuomioistuin katsoi, että komissio on sakkoja määrätessään loukannut Euroopan unionin suhteellisuusperiaatetta, sillä se oli rangaistusta määrätessään katsonut kantajan vastuulle huomattavan määrän päiviä, joiden osalta se ei voinut näyttää rikkomuksen käyneen

⁸⁶ Entinen Total France SA.

⁸⁷ Asia T-566/08.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

toteen. Komissio oli omien suuntaviivojensa mukaisesti katsonut seitsemän kuukautta ja 28 päivää kestäneen rikkomuksen olleen vuoden mittainen kantajan osalta. Täten kantajan rikkomukseen oli lisätty neljä kuukautta ja kolme päivää, mitä ei kuitenkaan ollut tehty muiden kartelliin osallistuneiden yritysten osalta. Näin toimiessaan komissio oli suhteellisuusperiaatteen lisäksi syyllistynyt myös yhdenvertaisuuden periaatteen loukkaamiseen, sillä se oli kohdellut samankaltaisia tilanteita eri tavalla.⁹²

Yleinen tuomioistuin päätyi lopullisessa ratkaisussaan alentamaan sakkojen määrää. Ratkaisussaan tuomioistuin otti huomioon suhteellisuusperiaatteen sekä yhdenvertaisuuden periaatteen loukkaamisen komission osalta. Lopulliseksi sakkojen määräksi asetettiin 125 459 842 euroa. Summan perusteluksi tuomioistuin katsoi sen olevan asianmukainen sen täyden harkintavallan vuoksi. Tuomioistuin otti sakkorangaistuksen summassa huomioon rikkomuksen, johon kantaja oli syyllistynyt. Lisäksi summassa otettiin huomioon rikkomuksen luonteen vakavuus ja sen kesto.⁹³

Kanne hylättiin muilta osin kuin sakkojen alentamisen kohdalla. Oikeudenkäyntikuluista tuomioistuin määräsi kantajalle maksettavaksi yhdeksän kymmenesosaa omista sekä komission oikeudenkäyntikuluista, kun taas komission tuli maksaa kymmenesosa sekä kantajan että omista kuluistaan.⁹⁴

4.3.1 Yhteenveto

Total Raffinagen tapauksessa olennaisiksi seikoiksi nousee jälleen kerran suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen, mutta myös yhdenvertaisuuden periaatteen loukkaaminen.

Tapauksessa komissio oli lisännyt neljä kuukautta ja kolme päivää kantajan rikkomisen keston, mutta ei ollut kuitenkaan toiminut vastaavanlaisesti toisten, samaan kartelliin osallistuneiden, yritysten kohdalla. Jälleen tuomioistuin tuli ratkaisussaan tulokseen, että kantajan rangaistuksen summaa tulee alentaa, vaikka tämän osallisuudesta kartelliin ei ollut epäilystä.

Tapauksessa Total Raffinage Marketing v. komissio nousee tutkimuksessa käsiteltävistä oikeustapauksista selvimmän esiin aiemmin esiin nostettu vallan kolmijaon ongelma. Koska saman toimielimen vastuulla on tutkia, syyttää ja langettaa rangaistus, heikentää se demokratiaa sekä luottamusta. Tämän pohjalta voidaan myös pohtia mahdollisen jatkotutkimuksen tarvetta. Jatkotutkimuksen avulla voisi perehtyä paremmin komission itselleen asettamiin suuntaviivoihin ja näiden yhteydestä

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

demokratian todelliseen toteutumiseen, sekä mahdollisesti vallan kolmijaon toteutumista nykyisen järjestelmän kohdalla.

4.4 Asia T-68/09 Soliver v. komissio

Asia T-68/09 käsittelee Soliver NV:n kannetta Euroopan yleisessä tuomioistuimessa⁹⁵, jossa yritys vaati

1. yritystä kohtaan tehdyn komission päätöksen K(2008) kumoamista
2. sille komission päätöksellä määrätyn sakkorangaistuksen alentamista
3. komission velvollisuutta korvaamaan yritykselle aiheutuvat oikeudenkäyntikulut.⁹⁶

Kantaja, Soliver NV, on lasinvalmistaja, joka toimii muun muassa autoalalla. Komission mukaan Soliver oli maaliskuun 1998 ja maaliskuun 2003 välisinä erilaisina ajanjaksoina osallistunut kilpailulainsäädännön vastaiseen toimintaan, joka voitiin luokitella SEUT 101 (1) art. mukaisesti kartelliksi. Tutkimukset aloitettiin asiakkaan toimesta, joka oli pyytänyt asianajajaa toimittamaan tiedot kartellin olemassaolosta komission tietoon. Tutkimusten päätteeksi komissio katsoi Soliverin olleen osallisena lainvastaiseen toimintaan, ja määräsi tälle kilpailulainsäädännön rikkomuksen takia sakot, jotka olivat arvoltaan 4 396 000 euron arvoiset. Perusteluina sakkorangaistuksen suuruudelle komissio katsoi olleen se, että yritys oli ollut osallisena asiakkaiden jakamista koskevassa kilpailulainsäädännön vastaisessa toiminnassa, jonka se katsoi olevan luonteeltaan vakavimpiin rikkomuksiin luokiteltava. Komissio katsoi sakkojen aiheellisuuden myös ottaessa huomioon rikkomuksen luonne, maantieteellinen kattavuus sekä rikkomukseen osallistuneiden yritysten yhteisen markkinaosuuden suuruus.⁹⁷

Soliver NV jätti kanteen yleiseen tuomioistuimeen vuonna 2009. Komissio vaati yleiseltä tuomioistuimelta kanteen hylkäämistä sekä sitä, että yritys korvaa komissiolle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.⁹⁸

EYT katsoi lopullisessa ratkaisussaan, että perusteet kanteen hyväksymiselle olivat riittävät, ja täten se kumosi komission Soliverille määräämät sakot sekä yrityksen osallisuuden kartellissa. Komission tuli myös maksaa yritykselle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut, sillä yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan oikeudenkäyntikulut, mikäli vastapuoli on sitä kanteessaan vaatinut.⁹⁹

⁹⁵ Jatkossa EYT tai yleinen tuomioistuin.

⁹⁶ Asia T-68/09.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

EYT perusteli antamaansa lopullista tuomiota asiasta seuraavasti

1. se katsoi, ettei komissio ollut näyttänyt riittävän aukottomasti EY¹⁰⁰ 81 artiklan vastaista toimintaa Soliverin osalta ja täten tuomioistuimen tuli ratkaista asia yrityksen hyväksi, jota vastaan rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu
2. komission käsiinsä saamat asiakirjat kartellista olivat vähäisiä ja hajanaisia
3. tuomioistuin muistutti, ettei yrityksen voida väittää osallistuneen kartellikokonaisuuteen pelkästään siksi, että sen tekemän sopimuksen ja kartellin tavoitteet ovat samat, ja täten EY artiklan 81 kohtaa 1 sovelletaan vain, jos asianomaisten sopimusosapuolten välillä on olemassa yhteinen tahto
4. edellä mainitun vuoksi sopimukseen osallistumista voidaan pitää kartellikokonaisuuteen liittymisenä vain, jos yritys tiesi tai sen olisi pitänyt tietää, että sopimukseen suostuessaan se osallistui myös kartelliin
5. toisin sanoen komission tulisi näyttää toteen, että kyseinen yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisen päämäärän tavoittelemiseen ja että yritys tiesi muiden samaan päämäärään tavoittelevien yritysten suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailulainsäädännön vastaisesta käyttäytymisestä ja että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin
6. tuomioistuimen mukaan käsiteltävässä asiassa oli kiistatonta se, ettei Soliver ollut osallistunut kaikkiin kilpailusääntöjen rikkomisen muodostaviin osatekijöihin, ja lisäksi komissio myönsi, ettei kantaja ollut osallistunut yhtenkään kartellikokonaisuuden muodostaman klubin edustajien kokouksiin aikana, joka edelsi kantajan osallistumista kartelliin eikä itse kartelliin osallistumisen aikana.¹⁰¹

Yllä mainittujen syiden vuoksi yleisen tuomioistuimen tuli ratkaista asia Soliver NV:n hyväksi.

4.1.1 Yhteenveto

Tapauksessa Soliver v. komissio tuomioistuin kumosi komission asettamat sakot kokonaan ja katsoi, ettei komissiolla ollut ollut tarpeeksi näyttöä määrätä niitä alun perinkään. Tuomioistuin perusteli ratkaisunsa kattavasti, ja komissio myönsi itsekin, ettei yrityksen voitu osoittaa olleen osallisena yhdessäkään kiellettyä sopimusta koskevassa kokouksessa.

¹⁰⁰ Euroopan yhteisö, nykyinen EU.

¹⁰¹ Asia T-68/09.

Soliverin tapaus osoittaa jo aiempien oikeustapausten myötä esiin nousseen epäkohdan komission toimien yhdenmukaisuudesta. Lisäksi tapaus on hyvä esimerkki tutkimuksessa aiemmin esiin nostetussa kilpailuviranomaisten kartellien toteen näyttämisen ongelmassa.

5 LOPUKSI

5.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni pääasiallisena tavoitteena oli vastata kahteen kysymykseen

1. Millaisia keinoja Euroopan unionilla, ja tarkemmin sanottaen komissiolla, on puuttua SEUT 101 (1) artiklan tarkoittamaan kiellettyyn markkinatoimintaan?
2. Ovatko nämä käytettävissä olevat keinot riittäviä, vai tulisiko EU:n täsmentää lainsäädäntöään näiltä osin.?

Teoriaan ja oikeuskäytäntöön perustuen tutkimuksessa on vastattu ensimmäiseen kysymykseen kattavasti. Tämänhetkisen lainsäädännön nojalla vastuu kilpailulainsäädännöstä Euroopan unionissa lepää ennen kaikkea komission harteilla. Komissiolla on valta sekä tutkia, syyttää että langettaa seuraamukset kilpailulainsäädännön vastaisesta toiminnasta. Tutkimuksessa on käyty kattavasti läpi komission eri vaiheet kilpailulainsäädännön rikkomusten tutkimisen, syyttämisen sekä seuraamusten langettamisen osalta, jotta johtopäätöksissä voisin muodostaa kokonaiskuvan tämänhetkisen kilpailulainsäädännön riittävydestä EU-tasolla, ja ennen kaikkea nykyisen rangaistusjärjestelmän toimivuudesta.

Toinen tutkimuskysymys on osoittautunut monimutkaisemmaksi kokonaisuudeksi. Tässä tematiikassa on otettava huomioon monta esille nousutta seikkaa, kuten se, että Euroopan unioni on rakenteeltaan kompleksinen kokonaisuus.

Tätä kompleksisuutta kuvastaa hyvin tutkimuksessa aiemmin esitelty leniency-yhteistyö sekä sen tarpeellisuus. Kuten leniency-yhteistyön kappaleessa on mainittu, kartellien jäljittäminen on vaikeaa. Etenkin EU:n kokoisilla markkinoilla kartellien jäljittäminen voi olla jopa mahdotonta, ellei joku kartellin jäsenistä itse ilmianna kartellia hakiessaan komissiolta leniency-yhteistyötä. Toiseksi on otettava huomioon se, että vastuu kartellin vastaisesta toiminnasta on tällä hetkellä komission harteilla. Vaikkakin komissiolle on annettu asiassa täysi harkintavalta ja heidän asemansa puuttua tällaiseen toimintaan on tunnustettu Euroopan unionin tuomioistuinten puolesta, puuttuu komissiolta kuitenkin legaalinen valta. Legaalin vallan puuttuessa ovat komission keinot puuttua ja rangaista EU:n kilpailulainsäädännön vastaista toimintaa rajalliset.

Pohdin tutkimuksessani aiemmin leniency-yhteistyön toimivuutta. Toisaalta yhteistyön avulla on todistetusti saatu jäljitettyä monia kartelleja, sillä sakoista vapautuminen tai niiden huomattava lieventäminen toimii kannustimena ilmiantaa kartelliksi luettava kielletty toiminta. Toisaalta taas on jopa

paradoksaalista, että järjestelmä, jonka tulisi toimia riittävänä pelotteena olla osallistumatta kiellettyyn toimintaan laisinkaan jopa palkitsee siihen osallistumisesta, kunhan vain ilmiantaa osallisuutensa jossakin vaiheessa.

Jotta voin vastata toiseen esittämäni tutkimuskysymykseen, tulee ensin selvittää se, voidaanko hallinnollisia sanktioita pitää riittävänä pelotteena kartelliin osallistumiselle. Mikäli hallinnollisia sanktioita ei voida pitää riittävänä pelotteena, tulee pohtia, tarjoaako puolestaan leniency-yhteistyö riittävän kannustimen yrityksille ilmiantaa kiellettyinä pidettävä toiminta, jotta Euroopan unioni voisi turvata kaikille yhteiset ja vapaat sisämarkkinat.

Kuten käsittelemistäni oikeustapauksista voi huomata, ovat komission määräämät sakkorangaistukset merkittävän suuruisia. Kuitenkin usein nämä komission päätöksellä määrätyt sakot päätyvät Euroopan unionin tuomioistuinten käsiteltäviksi, ja joissakin tapauksissa tuomioistuimet käyttävät harkintavaltaansa sakkojen alentamiseen. Pohdinkin ennen kaikkea sitä, millä tavalla tämä palvelee kartellin vastaisen toiminnan tarkoitusta. On kuitenkin totta, että jopa sakkojen alentamisen jälkeen sanktioiden suuruus jää varsin korkeaksi, mutta onko summa kuitenkin riittävän suuri toimiakseen pelotteena olla osallistumatta jatkossa vastaavaan, markkinoille soveltumattomaan toimintaan? Etenkin kun otetaan huomioon se, että komission itselleen määräämien sakkojen suuntaviivojen ansiosta kartelleihin osallistuvat yritykset voivat käytännössä katsoen laskea itse sen, miten kalliiksi heidän kielletyksi katsottu toiminta tulee ja tämän lisäksi he voivat välttyä rangaistuksilta kokonaan tai saada huomattavaa sakkoalennusta, mikäli he osallistuvat komission myöntämään leniency-yhteistyöhön.

Mitä tulee leniency-yhteistyön riittävyteen kannustimena ilmiantaa kilpailulainsäädäntöä rikkova toiminta, on siinäkin puolensa ja puolensa. Kuten aiemmin tutkimuksessa havaittiin, liittyy leniency-yhteistyöhön negatiivinen pelotevaikutus sekä lain noudattamisvaikutus. Toisaalta siis leniency-yhteistyö toimii kannustimena ilmiantaa kartelli, johon on itse osallisena, mutta tällöin nousee jälleen esiin kannattavuus. Mikäli yritykset pystyvät ennakoimaan saamansa hyödyn, voivat ne käyttää yhteistyötä omaksi edukseen. Toisaalta taas yhteistyön avulla paljastunut kartelli ei todennäköisesti jatka kilpailulainsäädännön vastaista toimintaa enää paljastumisensa jälkeen, sillä osapuolet ovat menettäneet keskinäisen luottamuksensa, joka on puolestaan kartellin menestymisen kulmakivi. Täten leniency-yhteistyöllä voidaan katsoa olevan ennaltaehkäisevää vaikutusta kartelliin osallistumisen kannalta.

Komissio pitää omien sanojensa mukaan kartelleja vakavimpina kilpailulainsäädännön rikkomuksina. Kartelliin osallistuneet yritykset rikkovat paitsi SEUT 101 (1) art. myös SEU 3 (3) art. On Euroopan unionin vastuulla varmistaa kaikille vapaat ja yhtenäiset markkinat, jonka vuoksi pidän

erikoisena sitä, ettei EU:n tasolla tämän takeen varmistamiseksi ole juridisesti sitovaa rangaistusjärjestelmää. Komissiolla on yleisesti hyvin keinoja tutkia kartelliin osallistuneita yrityksiä sekä määrätä näille rangaistuksia, vaikkei se omaa legaalista valtaa. Näiden rangaistusten toimivuus on kuitenkin kyseenalaista.

Kuten käsittelemistäni oikeustapauksista käy ilmi, päätyvät nämä komission asettamat rangaistukset usein tuomioistuinten käsiteltäviksi, ja näiden ratkaisut ovat vaihtelevia. Erityisesti kyseenalaistan järjestelmän toimivuutta pohjaten mielipidettäni asiaan T-566/08 Total Raffinage Marketing v. komissio, jossa komissio pääsi kartellin jäljille leniency-yhteistyötä hakevan yrityksen ansiosta. Total Raffinage Marketing sai tapauksen ansiosta ja tuomioistuimen käsittelyn päätteeksi 125 459 842 euron arvoiset sakot, kun taas kartelliin osallistunut ja sen ilmiantanut yritys ei saanut omasta osallisuudesta rangaistusta laisinkaan. Toimiiko leniency-yhteistyö tässä tapauksessa ennaltaehkäisevänä välineenä kartellin ilmiantaneelle yritykselle olla jatkossa osallistumatta kartelliin, vai houkuttimena jatkaa kiellettyä toimintaa ja ilmiantaa se ajoissa välttääkseen sakkotuomio?

Tulkinta keinovalikoiman laajuudesta vaatisi laajempaa tutkimista sekä useamman oikeustapauksen tarkempaa analysointia. Tämän tutkimuksen perusteella aiheita jatkotutkimukselle onkin laajasti, kuten leniency-yhteistyön toimivuus ennaltaehkäisevänä keinona, juridisesti sitovien sanktioiden mahdollisuus Euroopan unionin tasolla sekä vallan kolmijako-opin toteutuminen, kun komission vastuulla on tutkia, syyttää ja langettaa rangaistus.

Tutkimus jättää joitakin avoimia kysymyksiä koskien EU:n kilpailulainsäädännön sääntelyä. Oikeustapausten käsittelyn yhteydessä nostin esiin kysymyksen komission itselleen asettamien suuntaviivojen yhdenmukaisuudesta. Voitaisiinko kenties suuntaviivojen yhdenmukaistamisella luoda järjestelmää toimivammaksi, ja täten välttää suhteellisuusperiaatteen sekä yhdenvertaisuuden loukkaavuutta nykytilanteeseen verraten?

Järjestelmän toimivuutta on syytä pohtia myös EU:n omien tavoitteiden ja näiden toteutumisen kannalta. EU:n tavoitteena on edistää oikeudenmukaista kilpailua, varmistaa tasapuoliset kilpailuolosuhteet sekä taata kuluttajille valinnanmahdollisuus ja reilu hinnoittelu. Kuitenkin nykyisen järjestelmän ollessa käytössä EU kohtaa edelleen suuren määrän korruptiota kartellin muodossa vuosittain. Lisäksi nämä tapaukset päätyvät usein EU:n tuomioistuinten käsiteltäviksi, sillä yritykset katsovat oikeuksiansa tulleen loukatuksi suhteellisuusperiaatteen osalta. Voidaankin siis kyseenalaistaa komissiota ja sen nykyisiä keinoja edistää näitä EU:n kilpailuoikeudellisia tavoitteita ja heidän tehtävänsä valvoa SEUT 101 (1) art. Sekä SEU 3 (3) art. vastaisia rikkomuksia.